

Са пута Његовог Величанства Краља

У прошлом броју донијели смо извјештај о свечаном дочеку Дечанског Одрода при повратку из Маџедоније у домовину и о боравку Његовог Величанства Краља у Колашину, гдје је нашој храброј војсци изашао у сусрет. Сад доносимо извјештаје о даљем боравку Краља Господара у Колашину и повратку на Цетиње.

Боравак у Колашину

Други дан боравка у Колашину Краљ је примио сирочад и удове у рату погинулих војника из околине. Краљ их је тјешо, захваљивао им је на поднесеним жртвама и обећао да ће живо настати, да им се достојно одужи тијем, што ће се из најприје побринути за издржавање обезглављених породица и сирочади погинулих јунака.

За вријеме вечере први дан боравка у Колашину изговорио је г. министар унутр. дјела Л. Гојнић значајну и топлу здравицу Врховном Команданту војске Њ. В. Краљу. Здравница је од присутних снушана стојећи и на крају попрваћена дуготрајним клицањем. Послије вечере дошао је међу госте и Господар, те је наздравио војсци. Присутни су Господареви ријечи с одушевљењем саслушали и бурно их поздравили. За вријеме вечере други дан боравка у Колашину напио је Књаз Петар здравицу Колашанима, захваљивши им у име своје и свијех присутних великодостојника и осталих многобројних гостију на гостопримству, које показаше и приликом повратка Дечанског Одрода. Кап. Ристо Бошковић у лијепој родољубивој здравици захвалио је Књазу Петру и поздравио га у име Колашанаца. Заступник председника Владе министар унутр. дјела г. Гојнић наздравио је Књазу Нашљеднику и Књазу Петру. Његова здравица пропраћена је живим одобравањем и клицањем Нашљеднику и Књазу Петру.

Колашински грађани такмичили су се у гостољубивој услужности око гостију, трудећи се да понесу најљепше успомене. Сви угледнији грађани, којима је био на челу Њихов одлични представник г. Антоније Марић, улагали су особито старање да дочек Дечанског Одрода наше војске буде што љепши и боравак Њ. В. Краља и Књаза Петра у Колашину што величанственји. Господар је преко г. А. Марића неколико пута топло захваљивши Колашанима.

У четвртак рано изјутра Краљ, Књаз Петар, министри, великодостојници и остала пратња кренуше из Колашина. Пуцањем из топа поздрављен је одлазак Господарев. Непрегледна множина народа по колашинским улицама. Највише око тријумфалне капије на улазу, на којој бијаху исписане ријечи: „Добро нам дошао, ослободите Бијелог Поља, Пљевља, Пећи и Светих Дечана!“ Народ се тискао око Краљева аутомобила да поздрави Господара, да му још једном пожели сретни пут. Господар је захваљивши и кад се аутомобил кренуо, громким је гласом ускликнуо: Живјели Колашинци!

Путовање од Колашина долином Таре право је уживање. Једна за другом као у каквој панорами нижу се величанства природе црногорске Швајцарске. Само још мало више давриједне и просвијећене руке прокрче, удесе и намјесте, па ће тај дивни крај наше отаџбине привлачити многобројни страни свијет да га гледа, не могавши га се довољно нагледати. Сад ће и то бити, пошто је, послје небројених мука, настало доба благотворног мира и културног рада.

Дочек у Подгорици

Краљ је приспио у Подгорицу у 10 часова. На улазу у варош собје стране улица скупила се огромна маса народа, која је Господара поздрављала бурним клицањем. Једна дјевојчица испред школске омладине ступила је пред Краљев аутомобил са китом цвијећа у руци и поздрвила је Господара овим ријечима: „Ослободиоцу Зете, Рашке и Светих Дечана једна мала Зећанка у име захвалности подноси ову киту цвијећа“. Остала дјеца обасуше Краљев аутомобил цвијећем. Краљ је срдачно захваљивао, па је пут одмах продужио до Крушевца, гдје је учињен кратки одмор. На Крушевцу је Краљ пред свијем присутним великодостојницима одликовао ријетким признањем заступника команданта Дечанског Одрода г. ком. Луку Гојнића, који се у оба рата, нарочито у Маџедонији, особито истакао. Господар га је јавно похвалио и за његове заслуге произвео га у чин генерала. Сви присутни честитали су господину генералу Гојнићу. Са Крушевца пут је продужен на Ријеку, гдје је Господар са Књазом Петром стигао на 11 и по час. такође свечано дочекан од грађанства. На Ријеци се Господар није заустављао, јер је већ било касно, а друго путовање од Колашина, силна врућина и прашина учинили су умор од пута веома тешким.

Дочек на Ријеци

На глас да је Њ. В. Краљ Господар кренуо из Колашина, варош Ријека је одмах рано окићена заставама. Грађанство и народ из околине били су спремни у свечаном руху и очекивали долазак свога општељубљеног Владара да га поздраве. Кад се у 11 и по сати приближио вароши, звоњење звона са цркве на Ободу објавило је његов долазак. Грађанство и народ, на челу председника општине г. кап. Краљевића и г. бригадира сердара Кусовца са осталим чиновништвом, стао је у редове уздуж пјаче. Кад Њ. В. Краљ налегао у варош заорило се са свих страна бурно клицање: Живио Краљ Господар! Живио Цар Јунака! Живио Косовски Осветник! Тако непрекидно одушељено клицање трајало је док је год Краљ пролазио испред масе народа и из вароши изашао, за које вријеме су и звона звонила.

Пошто је Краљ већ пошао пут Цетиња, народ се разишао кућама.

Дочек на Цетињу

Његово Величанство Краљ на Цетињу је приспио у 12½ сати,

дочекан на врло свечан начин.

Долазак његов поздрављен је пуцањем топова и звоњењем звона.

Цетиње је било у свечаном руху. Све зграде биле су окићене тробојницама и заставама. На уласку у варош, код болнице, био је окупљен велики дио грађанства са општинским одбором на челу.

Пред Двором је била постројена појасна чета са заставом и музиком на челу. С те, лијеве, стране улице било је и мноштво свијета оба пола. До дворског вестибила стајао је официрски кор, а под дворским вестибилом и даље стајао је Његово Високопреосвештенство Г. Митрополит, са Митрополитом Г. Дожићем, Епископом Г. Кирилом и свештенством, као год и државни великодостојници и чиновништво, обучено у пуној паради. С друге стране улице, десне, били су постројени ученици и ученице са својим наставницима, као год и грађанство оба пола.

На уласку у варош Његово Величанство Краља поздравио је заступник председника општине г. Вуко Вулетић кратким али лијепим говором.

Присутни пак клицали су Његовом Величанству све док се није аутомобил изгубио у споредну улицу.

Чим се Његово Величанство Краљ појавио на аутомобилу у Зетској улици, војска је стала на мирно, узела пушку пред прси и почела да одје поздрав, док је војна музика иницијално химну.

Краљ Господар дочекан је бурним клицањем, које се на све стране проламало.

Краљ се скинуо из аутомобила пред Двором, док је његова свита сишла из аутомобила на уласку улице и пјешке се за њиме упутила.

Пред дворским вестибилом Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Митрофан поздравио је Краља Господара овим лијепим говором:

„Величанство

Витешки Краљу и Господару,

У Твоје срећноме владалачкоме животу, много си имао свечанијех и веселијех момената, који су те одушевљавали и радовали за добро Твоје драге Црне Горе.

Али свечаност данашњег дана, историјским својим значајем, надовисила је све прве зато, што је данас остварено оно, за чим је Твој Славни Дом и Твој јуначки народ вјековима тежио.

Петвјековна идеја српског народа данас је већ у дјело приведена. И овоме великоме, епохалноме-историјском догађају, Ти си, Господару, био први иницијатор. И баш зато слава је Твоја велика.

Ти си, Господару, први бацио убојну искру, која је наглом брзином у страшни пламен претворила цио Балкан.

Онај први убојни топ, што га је по Твојој високој наредби, на тврдоме Дечићу, опалио, Твој драги и најмлађи син, Његово Краљ. Височанство Књаз Петар, из темеља потресао је горди Стамбол, и његов убојни ударац у сред срца устријелио је и смртно ранио силну и моћну Отоманску Царевину.

Под главном командом Твога драгога сина Његовог Краљ. Висо-

чанства Престолонашљедника Краљевића Данила и осталих храбрих генерала Твоја, Господару, јуначка војска, у којој је у свима тешким тренуцима живог учешћа узимао Твој драги син Његово Краљ. Височанство Књаз Мирко, много је витешке побједе одржала, које су крунисане освојењем многих тврди турских градова, на којима се данас, мјесто барјака са полумјесецима, сјајно лепрша Твој, Господару, побједнички крсташ барјак.

Да се драгоме брату из братске нам Краљевине Србије у помоћи нађе, Твоја, Господару, јуначка војска похитала је чак и преко Вардара и Брегалнице доспјела, те је тамо раме уз раме са браћом Србијанцима и Грцима, својим драгим савезницима, витешки бранила и одбранила српске интересе.

Ове витешке и славне побједе овековјечиле су славу и понос оружја Твоје, Славни Господару, јуначке војске.

Храбра Твоја војска, заједно са јуначком војском Твојих савезника, уништила је силну Отоманску Империју у Европи; осветила је тужно Косово; ослободила је велике народне светиње: Свету Српску Патријаршију, Високе Дечане, Ђурђево Стубове и многе друге српске задужбине; са наше подјармљене браће раскинула је петвјековне ланце туђинског робовања; једном ријечју грозни зулуми са Балкана за вазда су већ отклоњени. Балкан од сада постаје плодно земљиште за ширење културе и просвјете.

Послије овако постигнутих срећних успјеха, неиспитаноме промислу Божјему било је угодно да успостави за измучене народе на Балкану благодатни и срећни мир. Користећи се овим неоцењивим Божјим даром, Ти си, Господару, са пуно хвале Творцу Небесном, издао Високу дневну наредбу, и њом од ратне дужности разријешо Своју јуначку војску. Својом Владалачком милошћу похвалио си њену надчовјечну издржљивост и храброст. Овом свечаном приликом милостиво изјавио си: хвала рањеним, а слава погинулим и умрлим борцима, на бојним пољима, који за част српског имена и за благо своје драге Домовине, животе своје не поштедјеше.

Славни Господару!

Сви ови велики успјеси Твоја је то тековина. Твојом од Бога датом Ти срећом, Твојим витешким прегнућем и Твојом мудрошћу проширио си и увеличао Своју Богохрамну државу.

У Твојим младим годинама писао си и пјевао. Твоја родољубива пјесма „Онама онама“ била је нека врста правог пророчанства; јер између осталог у њој си рекао: „Та то је Моје, дома ћу доћ.“ Ова Твоја патриотска мисао данас се дјелом остварила.

Ово је за нас — Твоје вјерне поданике — несумњиви доказ, да је над Твојом Високом Владалачком Особом вазда лебдила милост Божја, која Те у Твојим Владалачким дјелима вазда руководила, за срећу и благо драгога Ти народа, а на узвишење Твога Витешког Дома.

Господару!

У Твојим витешким дјелима славно име Твоје вјечито ће живјети.

Ми смо срећни, што с Тобом доживјесмо оно, што многим Српским нараштајима не би суђено доживјети. За то из дубине душе сви једнодушно кличемо:

Живио Витешки Господару!

Живио Твој Узвишени Дом!

Живјела Твоја Храбра Војска!

Говор је овај био пропраћен бурним и одушевљеним клицањем.

Њ. В. Краљ се одатле упутио да прегледа почасну чету, када је од официра примио рапорт, бурно поздрављен од присутних. Одушевљеном клицању није било краја. Када је Њ. В. Краљ прегледао почасну чету вратио се у Двор, поздравив се уз пут са великодостојницима.

За све вријеме на дворском балкону била је Њено Величанство Краљица са Њеним Кр. Височанством Књагињицом Ксенијом.

Присутни су и по уласку Краља Господара у Двор приредили му бурне онације и онда су се разишли око 1 сата послје подне.

Према свецу и тропар

Овијех дана образована је међународна комисија за испитивање насиља и звјерства у Маџедонији и чланови ове приватне комисије већ су кренули на пут. Дошли су прво у Биоград. Али ту им је одмах запео рад. Кад се чланови комисије хтјели да пријаве предсједнику министарства у Биограду, он је условио пријем комисије да се из ње издвоји П. Н. Миљуков, познати бугарски агент, који је и раније, а нарочито за вријеме другог рата и писао и радио против Срба распирујући и дражећи мегаломанске и шовинистичке прохтјеве Бугарске. Миљуков је био и сувише обилежен, да би могао бити објективни судија. Чланови комисије нијесу овај захтјев усвојили и тако је комисија напустила Србију, не извршив своју мисију.

Поводом тога са службене стране у Србији дана је ова изјава:

Србија, која је страшно патила од звјерстава, што их је извршио њен непријатељ, изјавила је, да је готова примити комисију, али је уједно изјавила, да *мора искључити* комисијског члана, петроградског професора *Миљукова*, због његова јавно показиваног непријатељства против Србије и српског народа. Но пошто су се сви остали комисијски чланови изјавили солидарни-

ма с Миљуковом, а Србија овога сматра као пристрасног, дакле неподобног за суд добрих људи. *Комисија не може рачунати на то, да ју Србија призна*, ма да је српска влада укргзала комисијским члановима сваку могућу предусретљивост, како би без сметње стигли у Солун.

Држање владе одобрило је једнодушно цјелокупно јавно мњење у Србији, о чему најбоље говори писање биоградских листова без разлике праваца.

Уз то се лично Миљукову десила за вријеме боравка у Биограду и друга једна непријатност. Он је у хотел „Москва“ јавно изобличен и испљуван, те је под притиском публике морао да напусти одмах сјутра дан Србију.

Сад биоградски листови на дуго и на широко расправљају о оном маркирању Миљукова и ишчуђавају се како остали чланови комисије не знају његову улогу и његов рад, те га нијесу, у интересу угледа свог, одстранили.

П. Н. Миљуков је професор, вођ странке конституционих демократа (скраћено кадета) и уредник странкиног органа „Ријечи“. Поријеклом је Бугарин. Као младић дошао је у Русију ради студија, па се ту угнијездио и настанио. Какав се према новој отаџбини показао, најбоље се види из његовог дјеловања у Думи, али се према нама Србима показао као заклето непријатељ. Сав његов живот и рад испуњен је мржњом према Србима, а у распри српско-бугарској стално је пирио.

Да је Миљуков имао стиду и обрза, он се и не би примао чланства у овој комисији, а још мање би се усуђивао да долази у Биоград и да излази на очи шефу владе. Али кад он није никаквих обзира имао, сасвијем је и појмљиво што је и нашао на онакав дочек у Биограду.

И док потпуно разумијемо оправдано оштрчење биоградске јавности због овога случаја, не схваћамо од куда она сасвијем другим очима гледа и на ту комисију и на чланове њене!

То је *приватна* међународна комисија. Њу је образовала приватна институција т. зв. међународни институт за мир, који је у Паризу образован Карнеђијевом помоћу.

Карнеђи је познати американски богаташ, трговац гвожђем. За овакве и сличне мисије он је знатне суме издао. Али док тај американ-

ски Гаван силне новце у Европи просипа, догле је слабо што у Америци постигао, и ако тамо ни лична безбједност ни имовна сигурност није ни мало завидна и тамо би се имало још много што-шта да учини, да буде како треба.

Али није само то. На челу тога института стоји сенатор *Д' Еструнел де Констан*. А знате ли ко је то? Нико други него онај исти, који је у почетку рата 1912. г. упутио отворено писмо Његовом Величанству Краљу, бунећи се противу акције балканских народа за ослобођење своје потлачене браће и стављајући се отворено на страну Турске. Због тога је још тада овај уображени господин добио заслужну лекцију од главног уредника нашега листа, када га је пред европском јавношћу по заслуги изобличио, упутив му преко страних листова француских, талијанских, руских и др. отворено писмо.

Крај прокаженог *д' Еструнел де Констан*, који је образовао ову комисију и Миљукова, који је у њу ушао, од стране Енглеске ушао је др. Брелсфорд, огорчени гркофоб. Због тога се и Грчка, сасвијем уједно, ријешила, да поступи према овим наметљивцима онако исто као и Србија.

Тако ће ова вјешто сплетена замка бити отклоњена.

Комисија, коју су створили овакви типови, нити је мислила на објективност у раду, нити јој је то била циљ. Она је очигледно ишла за тим да нашкоди и Србији и Грчкој и да ублажи тешки утисак, који је у свему просвијећеном свијету произвео бугарски масакр.

Ни Србија ни Грчка нема разлога да преза од објективног истраживања бугарских звјерстава. Њих су већ утврдили *службени* представници европских влада. Према томе свако даље провјеравање излишно је. Нарочито кад ту улогу предузима *приватна* мисија, а уз то чак и овако састављена са ноторним противницима Срба и Грка.

Колико је дрскост ових прокажених типова далеко ишла, види се још из тога што су се *протачки* наметнули за судије. Они чак нијесу хтјели ни да траже дозволу за свој рад, него су са олимпске висине јавили да долазе таман као да су им балканске земље вазалне.

А исто тако би се могло много што-шта рећи и о самом походу ове фамозне комисије. Чему она? Јели је ко тражио? Шаље ли је ко?

О државним властима уопште.

Рекли смо напријед, да је формулисана заједничка воља у једном друштву закон. Закон дакле представља заједнички интерес друштва, и зато му се појединци *безусловно морају покоравати*. Док су друштвом владали *обичајни*, неписани закони, који су били изражени у друштвеним обичајима, навикама, док су били својина сваког појединог члана друштвеног, није било потребе, да се закони нарочито стварају, те није ни било никакве законодавне власти. Зато и видимо, да се судска и егзекутивна власт јављају одмах у почетку сваке друштвене формације, док се легислатива јавља тек онда, кад обичајни закони, усљед друштвене диференцијације, нијесу у стању да заштите интересе свију чланова друштва подједнако.

Кад се усљед многоврсних друштвених односа, који су са напретком друштва били све компликованији, осјетила потреба писаних закона, искрело је питање *законодавства*. Ко да ствара законе: Да ли државна власт или народ сам? Државна власт је дата по јединици људима; они извршују законе. Ако они буду и још стварали законе, они ће их стварати према својим личним интересима. У том случају друштво не би било зашћено од њихове самовоље. А пошто народ у својој цјелини, због техничке немогућности, није у стању вршити законодавну власт — то се осјетила потреба и греће државне власти — *законодавства*.

Најзад кога она представља и каквој сврси служи?

И да *д' Еструнел де Констан*, Миљуков и др. Брелсфорд нијесу који су, и да комисија није овако наметљива била и увредљиво поступала, па чак и да је међународни институт за мир у Паризу другог склопа, ипак би се справом могли да запитамо нашта сва ова експедиција?

Кад су звјерства Бугари вршили, и Србија и Грчка на њих је указала. Њихова службена тврђења провјерили су и утврдиле како аднос изабране комисије, тако и службени представници европских држава. Србија и Грчка послје десетомјесечног ратовања и дипломатског натезања имају преча посла, а не да праве чапрас дивин буди коме и некаквим опскурним комисијама коју шаље некакви институт а нарочито кад ту комисију шаље институт коме је на челу сенатор *д' Еструнел де Констан* и кад је сачињава Миљуков и Брелсфорд и кад овако простачки и наметљиво иступа.

Миљуков је нашао друштво равно себи и Србија и Грчка су врло добро урадиле што су овим наметљивцима затворили врата пред носем и отказали им гостопримство.

Наши Југословени иза рата

— Стање на Словенском Југу —

Познати чешки лист „Narodni Listy“ поводом закључења мира у Букурешту осврће се на стање на Словенском Југу и онда овако вели:

Ликвидација се другог рата неће провести само на Балкану, већ и у нашој монархији.

Електрична струја, која је сву годину дрмала Балканом, имала је и у нашој држави успеха, те је постијешила некоје занимљиве појаве. На пр. увјерила је некоје, колико вриједи нибелунска вјерност нашег њемачког савезника, кад код нас води спољну политику гроф Берхтолд а јавност информира о њој Каниа де Канеја. Или, да стабла мађарске бахатности не расту до неба и спознаја, да у Угарској живе три милиона Румуна, исто толико Срба и Хрвата, гони и грофа Тису, да мисли о нагодби са свим немађарским грађанима мађарске државе.

Еманципација Румуњске од Аустрије не може проћи без големог појачања народне самоспознаје код угарских Румуна који као чланови народа, што доминира на Балканском Полуострву неће спрам Мађара сада бити скромнији у својим захтјевима него бијаху пред ратом. Једнако је порасло самопоуздање аустроугарских Срба и Хрвата, који најодушевљеније пратијаху јуначка дјела своје браће на Балкану, сасвим тим, да је господин Канија де Канеја проглашивао свако хрватско или српско весеље скоро

Тако су се развиле три државне власти: законодавство, судство и управа.

Законодавство (легислатива) *формулише* опште друштвене интересе. Оно то врши у *име друштва* и зато се зове преставник друштва, а чланови његови народни представници. Судска власт *примјењује* законе. Улога судске власти своди се на заштиту правног поретка санирањем законских повреда. Док је легислатива везана искључиво на формулисање друштвене (државне) воље, судству је пак задаћа само то, да се повреда правног поретка санира. Легислатива *ствара* за извјестан број случајева исте врсте једно опште правило, а судца један извјестан конкретан случај *подводи* под опште правило. Легислатива каже, што друштво хоће уопште, а судство то каже у конкретном случају.

Али није доста формулисати државну вољу и казати, да је у конкретном случају државна воља то и то. Треба и трећа власт, која ће дјеловање ове прве двије власти одвести до крајње тачке, до извршења. Она власт, која дједује и посљедњој инстанцији при остваривању државне воље, јесте *извршна власт*, егзекутивна.

Како да се ова три уреде ове три власти да би све дјеловале, *независно* једна од друге, у корист друштва т. ј. онако како друштво хоће, једно је од најважнијих питања у државноправној науци. Најглавнији прегавник ове теорије, Монтескије, хоће *подјуну независност* ове три власти међу собом. Све три оне морају зависити само од народа. У

ПОДЛИСТАК

О подјели власти у држави

— Расматрање по Монтескијевој теорији —

.....Нема слободе ондје гдје судска власт није одвојена од управне и законодавне. Кад је судска власт спојена са законодавном, тада се са животом и слободом грађана влада самовољно, јер ту је судца и законодавац исто....“ (Монтескије: „Esprit des lois XI. 6.)

Скуп људи, који стално живи на једном територију, везан заједничком, организованом влашћу, независно од осталих сусједа — зовемо државом. Држава се састоји из ова три основна елемента: *народа, земљишта и власти*. Чим којег од ова три елемента нестане — престаје и држава екзистирати. Чим се ова три елемента нађу скупа — држава је ту. О народу и земљишту као саставним дјеловима државе нећемо овдје говорити, јер то би нас завело далеко у област државоправних територија, већ ћемо се искључиво бавити трећим елементом државе — државном влашћу.

Што је то државна власт и како је постала

Док је човек живио сам у природи, није постојало за њега никаквих ни правних ни моралних закона. Цијела природа око њега, у колико ју је могао савладати, служила је

за велеиздају. Мађарима се за вријеме првог рата жежила кожа, а по другом им знатније утрнула али је могуће сада се сигурношћу очекивати, да се неће ни гроф Тиса ни гроф Куен усудити више у Хрватској водити политику Раухових велеиздајничких процеса и Цувајевог комесаријата. Спознаја народног брства међу Хрватима и Србима захватила је дубоки коријен не само у Далмацији, гдје су и католички хрватски правши збрисали из свог програма мржњу Срба, не само у Хрватској, гдје је србобобија остала још код пошљедњих останака бивше франковштине, него и у Босни и Херцеговини, гдје ишчезавају старе преирике између православних Срба и католичких Хрвата уџаних од надбиска Штадлера, гдје се већ мисли о српско-хрватској коалицији, у коју ће ступити и вође муслиманских бегова, потомци потурчених Срба и Хрвата. Данас ће се Срби и Хрвати насмијати пештанским и бечким причама, де су инфериоран народ, па да с тога морају дозволити управу у Хрватској Мађарима а у Босни Нијемцима.

Упозориће се потпуним правом на државно и војничко уређење своје браће на Балкану, који су се знали уредити сами без Беча и Пеште, те ће одбити нетражене туђе господаре.

Размахују ли се органи грофа Берхтолда до сада геслом: „Балкан балканским народима“, морају истовремено признати, да хрватске и српске јужне земље наше државе могу припадати само Хрватима и Србима.

Посебни је уплив имао балкански рат код Словенаца. Зауоставио је напредовање побједног клерикализма. Све до лани добијала је клерикална Шуштершићева странка један словенски котар за другим. Господарила је читавом Крањском осим неколико већих градова, господарила је читавом словенском Штајерском и Корущком, док се ове године припремала да освоји словенску Горицу, да одовуд навали побједоносна у Трст. Али овдје је ненадано био заустављен њазин побједнички пут, те је сад код управ довршених горичких избора претрпјела Шуштершићева странка осјетни пораз. Саме општине из провинције, које су до сада вјерно вршиле налоге клерикалне странке, одбациле кандидате, постављене новоклерикалном Шуштершићевом странком и бираху либерално.

Погледаше и Словенци те почеше под притиском догађаја на Балкану схваћати, какво значење има народна идеја, пред којом бијаху читаве године страшили од клерикалних вођа као доласком врага. Д-р Шуштершић сазива управо у Љубљану клерикални словенски састанак, да ојача своје проређене редове. Очекујући како је застарело његово подухеће, оправдава се у својем органу да састанак неће бити политички, већ чисто верски. Али „Словенски Народ“ напомиње већ унапријед, какав бијаше циљ и какве пошљедице имаху бројни, старији словенски католички састанци. Догодило се на пр., да је ратоборни клерикални бискуп Махњић на једном таквом љубљанском састанку јавно проклео народну идеју као идеју поганску. Други клерикални ратник, покојни љубљански бискуп Мисиа, дао је из резолуције примљене на састанку — избрисати став, у коме се

пристајало и позвало на подупирање народних словенских школа у Корущкој. Народна мисао била је избачена из програма словенске клерикалне странке; словенске народне школе нијесу смијеле бити у Корущкој потпомагане, јер то није било по ђуди корушким ђемачким клерикалима, па да ни словенска школска матица не би разбијала клерикалне планове у Корущкој, проглашен је рат, те се орган д-ра Шуштершића није стидио директно одвраћати своје читаоце да не дају парешколскоме друштву Св. Ђирила и Метода, јер је тобоже његова управа у рукама либерала.

Док је д-р Шуштершић приређивао ходочашћа у Рим и на еухаристичне конгресе у Корущкој и у Штајерској проповиједао о границама језичним једно село за другим постајало је крађом германизма, те у самој Крањској Словенци пошљедњих година нијесу отишли ни корака напријед, шта више су бачени за цијелих десет година натраг.

Балкански рат је проузроковао напон кон преокрет и међу Словенцима. Од како су клерикали у Горици извукли тањи крај, сам „Словенац“ је донио чланак у којем брани народну мисао, коју је прије неколико година бискуп Махњић прогласио поганском.

Реакција против клерикализма, која је настала у Горици, обухватила је по свој прилици такођер и Крањску, те д-р Шуштершић охраје боју, е да спасе што се још спасити даде. Одржи ли се та противклерикална реакција међу Словенцима и доведе ли до пробужења њиховог народног уверења, биће то уз српско-хрватску слогу још једна сунчана зрака више, која ће к нама засвијетлити са тмаштог балканског неба.

Интриге арбанаских шефова

— Допис из Скадра „Die Zeit-у“ —

Све се више показује да разни арбанаски шефове, или бар највећи дио њихов, нијесу прожмани идеалним мотивима, од како се, послјије слома турске владавине у Арбанији, прогураше у прве редове, да — како то они веле — „поправе судбину народу свом“, него да су, на против, испуњени једино себичношћу, која их и нагони да интригују једни против других, те да тако ометају сваки кориснији рад. Већина од њих потиче из корумпивног времена Абдул-Хамидова, па да је сваки мислио само на своје личне користи и када је највећи број арбанаских вођа — примјеном најразличнијих настрада — постајао стуб старотурског система. Класични је тип Абдул-Хамидова по вјека, више од свих, Исмаил Кемал, који у самој ствари и није Арбанас, него се само води као такав, јер се родио у Валони, гдје му је отац, по поријеклу Андолац, био турски чиновник. Тиме се само и може објаснити, како то да такозвана провизорна арбанаска влада, која је створена аустриским парам а штећена италијанским протекторатом, нема никакву утицаја у земљи нити представља ма какву моћ. Аустриске су паре сасвим излишно текле у џепове појединих приватних људи, не доносећи никакве вајде аустро-угарским политичким интересима.

има у рукама може у свако вријеме да буде опасан по слободу грађана и државно благостање. И зато треба да је ексекутива потпуно зависна од легислативе. Али ипак та зависност-легислативе од ексекutive није таква, да би се легислатива мијешала у послове ексекutive непосредно. Уставом је тачно фиксиран дјелокруг сваке државне власти. Ни у државама, гдје је демократски принцип потпуно усвојен, не може легислатива непосредно утицати на рад ексекutive. Легислатива нема могућности да забрани једној влади, постоју ексекutive власти, да нешто учини, нити да владу *натјера* да нешто не учини. Али легислатива има једно друго средство против ексекutive, а то је *ускраћивање буџета*. Чим је парламенат незадовољан владиним радом он јој једноставно усукрати буџет, и влада мора пасти. Јер да би могла владати потребно је ексекutive материјалних средстава, а та материјална средства не може набавити без одобрења *легислативе*. Стога ће се влада увијек трудити да ради правилно по уставу, јер ако не буде владала уставно зна, шта ју чека.

Поборници потпуне подјеле власти устају против ове зависности ексекutive од легислативе. Њихов најачи аргуменат против зависности ексекutive од законодавне власти јесте влада већине у земљама с парламентарним режимом. Тамо чешће долази до тјараније већине над мањинам. Већина парламената, из чије средине је изишла влада,

Исмаил Камал и његови људи нијесу умјели ни за себе ни за своју ствар стећи ма и најмањих симпатија. Истина је само, да су у почетку неколики градови јужне Арбаније признали ту провизорну владу и поклонили јој своје извјесно повјерење. Али господа око Исмаила Кемала постараше се да тај први успјех што прије упропасте, јер цијело њихово држање, које је и одвише показивало да је њима стало једино до својих личних користи, лишило их је и симпатија оних кругова који су у почетку били вољни да за њима пођу. Чиновници, које је провизорна влада била поставила у граду Пећини, били су од разареног староравништва просто на просто најурени из канцеларија, те се сада остали градови спремају да се користе припремом овога града.

Познати арбанаски вођи Риза-Бег, Ахмет-Бег, Бајрам Дукхан, Бајрам Кур и Иса Бољетинац неће више ништа да знају о господи из Валоне. Један је од њихових аргумената, зашто се не слажу са владом у Валони, што чланови те исте владе немају тако рећи ни појма о земљи и људима у њој, и што народ у Арбанији посматрају из перспективе далеког пристаништа валонског, чији су грађани свим осјећањима својим потпуно издвојени од народа у Арбанији.

А поред овога, валонска влада — и ако је постала захваљујући аустриским новцу — потпуно је под италијанским утицајем. Ово се нарочито потврђује тиме, што је Пренк Биб Дода постављен, на мјесто владике Качорија, за потпредседника провизорне владе, и ако је између Исмаила Кемала и Пренк Биб Доде дубоко непријатељство. — Фактотум Ђиолитијев, милански дрвар Висмара, утицао је на Пренк Биб Доду да се тога мјеста прими, те сада, разумије се, колико год то буде могућно, неће Биб Дода пропуштати прилике да служи интересима Италије.

Још од свога доласка у Скадар старао се журно Пренк Биб Дода, да с арбанским круговима дође у што ближи и повјерљивији додир. Али од како се примијетило, да је он у добрим односима са заступницима валонске владе, а исто тако и са Исмаил Кемаловим сином, појави се неповјерење према њему, и ти се кругови почеше држати далеко од њега. Чак ни миритички вођи нијесу задовољни, што је Пренк Биб Дода постављен за потпредседника владе, јер то сматрају као запостављање куће орошкога „капидана“ Ђон Марка, а и стога што Пренк Биб Доду не третирају особито озбиљно.

За доказ расположљивих прилика може послужити и Есад-Паша, који — изабран за министра унутрашњих дјела — не само што још није ступио у своје звање, него је, шта више, послао и Фаик Коњичу и Дервиш Химу у Скадар да стварају расположење против чланова валонске владе. А то је натјерало представнике валонске владе да чак не сачекају ни брод редовне вожње, него да Скадар напусте једним италијанским торпедом, пошто су се увјерили да је расположење Арбанаса у Скадру сасвим противу владе у Валони. Али исто тако изгледа да ни пропаганда за Есад-Пашу, коју воде Фаик Коњича и Дервиш Хима, неће имати јакег успјеха, јер и

неће увијек осудити неправилан рад владин због тога што у том случају влада мора пасти, а с падом владе долази често и распушт парламента. А тим се ризикује *изгубити већину*.

О терорисању већине у парламенту бесмислица је говорити. Прије свега у већини парламента престављена је *већина народа*, а тољарици већине и мањине нијесу ниједне толико класирања, да би посебне интересе имала већина, а опет посебне мањине. Ако већина у парламенту буде радила *против интереса* народа, народ ће је на првим изборима *уништити*, и доћи ће у већини друга партија, која је била у мањини. Због тога дакле, што се боји да не изгуби повјерење народно, већина ће увијек гледати да свој рад удеси према народним потребама.

Зависност ексекutive од законодавства не представља за народне слободе ни из близу онакву опасност, какву у себи носи *мијешање ексекutive у послове легислативе*. Право шефа ексекutive на распушт парламента; право да може парламенат *по вољи сазивати и распуштати*, увијек је, у земљама, гдје је демократски принцип рано продро, сматрано као опасност по народне слободе. Зато су све државе с демократским уставним принципима *одузеле* то право шефу ексекutive и уставом тачно одредиле, кад и под којим условима се парламенат може распуштати и кад треба да се састаје. Одређен је дан састанка, а одгађање је остављено парламенту на вољу.

ако су за њега мухамеданци — нијесу и Малисори.

Послије свега овога није тешко доћи до уверења, да се, послјије оваквих интрига, не може доћи до сређивања прилика у Арбанији. Исто тако биће необично тешко наћи праве људе за спровођење уредаба интернационалне комисије, у толико више што се прави арбанаски родољуби и познаваоци народа још непрестано држе повучено и у позадини.

Кратке вијести

Крунисање грчког краља. У Атини су већ сад почели да раде на програму свечаности о крунисању краљевског пара, које ће бити у мају 1914. године. Крунисање ће се извршити по обреду како су крунисани византиски цареви. Краљ Константић ће бити крунисан византиском круном, која се у овај мах чува у Светој Гори. Заогруће се и плаштом византиских царева. И плашт и круну пренијеће једно изасланство из Свете Горе у Атину. То ће бити извршено на најсвечанији начин. Краљ Константин добиће назив Аугустуса и повећаоца државе. Крунисању ће претходити сјајне народне игре. Биће и историских игара на Акрополису.

Границе Арбаније. По тврђењу бечких листових вијести о томе, да ће Аргирокастро припасти Грчкој изазвала је општу узрујаност међу Арнаутима у цијелој Арбанији, а нарочито међу онима у Валони. Поводом тога је орган привремене арбанске владе „Перландја е Шкананиес“ донијела саопштење, како је Аргирокастро на амбасадорском скупу досуђе аутономној Арбанији и да ће њој бити и присаједињен. По томе листу гранична линија између Грчке и Арбаније полази од залива Пителије, обухвата долину Аргирокастра те тако и варош Аргирокастро. По 7 тачки лондонског протокола грчке трупе ће напустити сва мјеста, које ће извршити гранична комисија. Како се та комисија састаје 1. септембра (по новом) и како она свој рад мора свршити најдаље до 30. новембра, то ће и Грци најдаље до 30. децембра морати да напусте Аргирокастро. Разумије се, ако се дотле не деси ништа, што би то спријечило и одложило у недоглед.

Бугарске финансије. Софиски дописник „Хавасовс Агандије“ имао је дуг разговор са бугарским министром финансија, др. Тончевом. У разговору додирнуто је питање о бугарским финансијама и др. Тончев рекао је ово: „Бугарске финансије, морам признати, налазе се у врло рђавом стању. Оне ни раније нијесу биле сјајне, али сада су у таквом облику да је потребан брзо велики зајам који би их колико толико поправио. Једно рат са Турском, па друго са Србијом и Грчком; затим метода са којом се управљало под Гешовом и Даневом — све је то припогло да сад готово очајавам. Ми се још налазимо у једном нередовном стању, а новац треба. Париски финансијери не дају новац докле год за извјесну земљу не стеку уверење да је консолидовала своје стање и да потресима неће бити поремећена. Плакати сад не вриједи. Треба гледати стварност у очи и радити да се ова невоља која нас дави што прије отклони.“

Како што смо горе навели, демократски принцип, по коме је народ носиоц суверенитета, *не може да допусти мијешање ексекutive у послове легислативе*, а зависност легислативе од ексекutive *потпуно искључује*.

Иначе ствар стоји са судством. Дјелокруг судства је у свим коле модерно уређених државама потпуно уставом и позитивним законима уређен. Тај дјелокруг јесте *аримјенивање закона*. За судију је јеродавно једино слово закона. У своје дјелокругу судца је у свим уређеним земљама *потпуно независан*. За њега, при суђењу, не постоје никакви други обзир осим закона. Да нас многи не би криво разумјели, морамо ту судску независност разјаснити, да се не би, можда, помислило, да је судца опет таква власт, над којом у држави не постоји никакве старије власти. Треба разликовати судство у *материјалном* и *формалном* смислу. *Материјална* страна судства јесте *суђење*, *изрицање правде*, *формална* пак страна судства јесте све дјеловање суда изван суђења, а то је унутарње уређење суда, распоред расправа, и т. д. Док је у материјалном смислу, у суђењу, судија *аисолутно везан за закон* и *ни од кога независан*, дотле је у формалном смислу зависан од шефа правосуђа и других претпостављених као сваки други државни чиновник.

Л. Р.

(Свршиће се)

